

De Korhoenders van de Sallandse Heuvelrug, de Veluwe en Zweden.

Het zijn de natuurmonumenten van de heide: "de Korhoenders". Sinds 25 jaar ben ik in de ban van dit stukje oerwild van de heide. Vanaf die tijd ben ik minimaal twee keer per week in het veld om ze te observeren. Zo krijg je een redelijke kijk op het wel en wee van de Korhoenders.

Leo van der Schoor

Nationaal Park "De Sallandse Heuvelrug"

In het Nationaal Park De Sallandse Heuvelrug zijn tijdens de voorjaarsstelling van 2009 twaalf korhanen en twaalf korhennen geteld. Speciaal voor de Korhoenders worden hier kleine ronde stukjes heide gemaaid waarop deze vogels een baltsplaats kunnen innemen. Een baltsplaats van korhanen heeft altijd een kale ondergrond, want het gaat erom dat ze gezien willen worden door de hennen. Deze gemaaide veldjes zijn dan ook erg in trek en worden veel gebruikt.

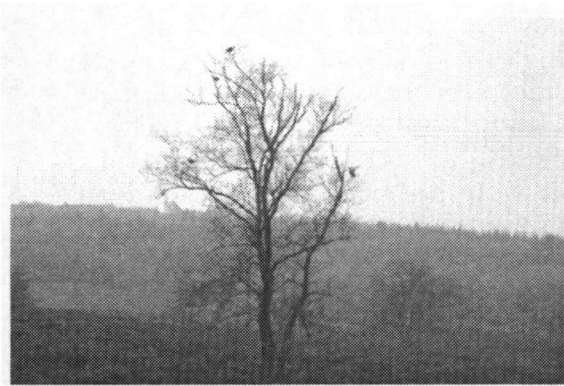
Als er gevaar dreigt vluchten ze gelijk de hogere struikheide in. De verschillende hoogtes van de heide zijn dan ook van levensbelang. Juist in de periode dat de Korhoenders zich weer meer laten zien, zijn ze zeer kwetsbaar voor gevaar uit de lucht. De Havik is het grootste gevaar voor de Korhoenders. Deze jaagt al vanaf de ochtendschemering laag over de heidevelden, en zit er dan een Korhoen net iets teveel in het zicht, dan maakt het geen schijn van kans. In februari 2009 werden er binnen een week een korhen en twee korhanen geslagen. De plaatsen daarvan zijn teruggevonden. De Havik is dus levensgevaarlijk voor de Korhoenders. Het is misschien wel de natuur, maar met zo'n lage korhoenderpopulatie kan dit fataal

aflopen. Hoewel er ieder jaar wel aanwas is van de uitgekomen korhoendernesten, vallen er veel af door de predatie. Zo bevond zich in het Sikkelbos, dat eigenlijk een heideveld is, een nest met vijf kuikens, waarvan later nog één kuiken was overgebleven. Ik zag een paar dagen daarna op dezelfde plek twee vossen lopen. Nu wist ik zeker waar ze gebleven waren. Overigens heeft dit laatste kuiken het gered.

De hele zomer heb ik deze jonge korhaan terug gezien in dezelfde omgeving als waar hij uit het ei is gekropen. Op 7 augustus 2008 liep deze jonge korhaan tot 5 meter langs mij heen, terwijl ik me schuil hield achter een camouflagescherm. Een prachtige beleving. Ieder jaar komen er dus wel nieuwe Korhoenders bij, maar aan de andere kant vallen er ook weer net zoveel af. Daarom lijkt het net of de stand van de populatie elk jaar gelijk blijft met soms kleine verschillen. Het is niet alleen de predatie, maar een koude junimaand kan voor de kuikens ook fataal worden. Als het veel en langdurig blijft regenen kunnen de kuikens afkoelen en sterven. Ook is het belangrijk dat er veel insecten zijn, omdat die het voedsel voor de eerste weken van hun leven zijn.

In de zomer leven de Korhoenders solitair en leiden ze een verborgen leven; je zult ze gedurende deze periode niet vaak tegenkomen. Iedere morgen vliegen ze alleen van hun slaapplek naar de foerageerplek. Ze strijken dan meestal in de hoge heide neer en je ziet ze de hele dag niet weer. Pas in de herfst komt het leven weer op gang, en zoeken ze elkaar op. Je ziet ze dan weer vaak in groepjes bij elkaar. Op 18 oktober 2008 is de vorming van deze kluchten weer begonnen. Ik zag een klucht van vier korhanen vliegen vanaf de Haarlerberg naar het Sikkelbos. Ze strijken deze periode alleen nog in de heide neer.

Pas op 22 november 2008 zochten ze ook de boomtoppen weer op. Tot deze tijd zijn ze erg schuw en laten ze zich nauwelijks zien. Vanaf december tot maart blijven ze in deze kluchten te zien. Vaak zie je ze in de toppen van een den, eik of berk, waarvan ze de knoppen eten. Het is een prachtig gezicht als je zo'n klucht Korhoenders in een heideveld tegenkomt. Het hoort zó bij de Sallandse Heuvelrug. Helemaal wanneer de balts begint in april. Een lust voor het oog.

Het hele jaar door is het mogelijk om Korhoenders te zien, alleen van half juni tot eind augustus is het wat moeilijker. Maar iedere morgen bij zonsopkomst maak je een goede kans. In de baltsperiode vliegen ze elke ochtend een uur voor zonsopkomst van hun slaapplek ergens in het heideveld naar de baltsplaats. Buiten de baltsperiode is het meestal een half uur na zonsopkomst. Deze tijdstippen dat ze komen aanvliegen zijn dag na dag vrijwel hetzelfde. Bij een heldere ochtend kan het iets eerder zijn en bij een grauwe ochtend iets later. Strijken ze dan neer op de baltsplaats, dan zijn ze de eerste minuut zeer alert voor gevaren. Dan pas begint de balts of dan pas gaan ze foerageren. Als 's morgens de balts ten einde loopt, staan ze

eveneens een paar minuten heel alert te kijken. Als er een eerste korhaan wegvliegt, gaat de rest er achteraan. Ze vertrekken dan naar een andere plek om te foerageren. Deze schuwheid is nodig om te overleven. De Korhoenders van de Sallandse Heuvelrug leven uitsluitend op de heide en niet in het bos. Er groeien hier heel veel vossenbessen, een belangrijke voedselbron voor de Korhoenders. Het hele jaar door dragen deze struiken bessen, die juist in de winter een goede voeding zijn.

Korhoenders slapen 's nachts op de grond in de hoge heide, en ook de nesten zijn op de grond in de hoge heide. Daarom is er altijd een redelijke kans dat het nest wordt gevonden door de aanwezige vossen, marters, hermelijnen of Zwarte Kraaien. Maar ook door loslopende honden en verwilderde katten. Zo loeren er heel wat gevaren die deze kwetsbare populatie bedreigen, dat is in het verleden wel gebleken. Nu wordt er extra aandacht geschonken aan het bestrijden van vossen en kraaien in het heidegebied om eventuele predatie te verminderen. Hierdoor bestaat de kans dat de nesten veilig kunnen uitkomen en de kuikens volwassen kunnen worden." Het is een prachtig stukje oerwild".

De Veluwe

De kans dat je op de Veluwe een roedel edelherten ziet in een heideveld met een klucht Korhoenders in een vliegden, is nu al mogelijk.

Sinds 2007 zijn er in het Nationaal Park De Hoge Veluwe Korhoenders uitgezet. Er zijn gelukkig meer mensen die de natuurwaarde van dit oerwild inzien, en daarom weer een levensvatbare populatie proberen terug te brengen die zichzelf in stand kan houden. Het project gaat 10 jaar duren, dan wordt er gekeken of het aanslaat of niet. Er is niemand die daar nu al een redelijk antwoord op kan geven. Als dit gaat lukken is het een verrijking voor de Veluwe en Nederland.

Net als op de Sallandse Heuvelrug is de Havik ook hier het grootste gevaar. Zo is er na het uitzetten van de Korhoenders meteen een aanzienlijk deel geslagen door een Havik. Bij dit project wordt er rekening mee gehouden dat er op deze manier een percentage Korhoenders door predatie verdwijnt. Juist door er genoeg van uit te zetten hoopt men, dat er een levensvatbare populatie ontstaat die kans ziet te overleven. Direct al in het eerste jaar was er een baltsplaats gevormd op het naast gelegen natuurgebied Deelerwoud met twee korhanen en drie korhennen.

Verder zijn er verschillende waarnemingen binnengekomen uit de omgeving zoals: Kompanieberg, Deelseveld, Oud Reemst, Aaidersveld, Zwartevelde, Deelse Was, Deelerwoud en Planken Wambuis. Hopelijk ontstaan er verschillende vaste baltsplaatsen waar ze zich vestigen. Korhanen leven meestal in de buurt van zo'n baltsplaats. De korhennen bezoeken meerdere baltsplaatsen. Zo is er een begin van het voortbestaan.

Als er gedurende tien jaar elk jaar Korhoenders worden uitgezet, wordt de dichtheid van de populatie waarschijnlijk zo hoog, dat ze zichzelf weten te redden. Als de nesten in het wild dan ook met goed gevolg uitkomen en de jongen volwassen worden, ontstaat er een mooie wilde korhoenderpopulatie die slim genoeg is om te overleven tussen alle gevaren. We moeten blij zijn met de mensen achter dit project die daar veel geld en tijd in steken. Het terug brengen van Korhoenders op de Veluwe is van grote waarde.

In het broedgebied is het zeer belangrijk dat het aantal vossen niet te groot is, want zij vormen een grote bedreiging voor de nesten of de nog niet zo vliegvlugge kuikens.

Korhoenders in Zweden

Hoewel ze op de Sallandse Heuvelrug uitsluitend op de heide voorkomen, leven Korhoenders in Zweden meer in de halfopen bossen en veenmoerassen. Ze worden hier zelfs benoemd tot de bosvogels. In Noord-Europa zijn nog mooie populaties te vinden. Zo heb ik een paar jaar geleden een baltsplaats gevonden met 57 baltsende Korhoenders op een groot bevroren meer in de bergen. Wat een beleving was dat en wat een geluid! De meeste baltsplaatsen hebben zo'n vijf tot vijftien korhanen.

De korhennen bezoeken vaak meerdere baltsplaatsen op een ochtend. Dit heb ik vaak gezien. De baltsplaatsen zijn hier bijna altijd in uitgestrekte veenmoerassen. Ze nemen dan een hoge graspol in als hun eigen baltsplek. Komt er dan een andere korhaan iets te dicht in zijn buurt, dan krijg je heftige gevechten, waarbij ze elkaar flink kunnen beschadigen, zoals met krassen op hun kop. Vaak aan het eind van het baltsseizoen missen ze allerlei veren en soms bijna alle staartveren. Zo hard gaat het er aan toe. Maar wat het vooral zo mooi maakt is wel het geluid van de korhanen dat over de vlakte en door de bossen klinkt. Het is prachtig om in dit natuurrijke land steeds weer op zoek te gaan naar nieuwe baltsplaatsen en ze vervolgens te vinden. Het is net jagen, maar dan met een camera en verrekijker. En de jachttrofee is dan je mooiste foto. Het is een prachtige natuurbeleving.

Foto's: Leo van der Schoor